

Journal of Recreation and Tourism Research

Journal home page: www.jrtr.org
ISSN:2148-5321

ÜNİVERSİTE-KENT İŞBİRLİĞİNDE FİZİKSEL ENGELLERİN TESPİTİNE YÖNELİK BİR İNCELEME: OSMANCIK ENGEL HARİTASI^{1*}

Fatih TOLGA^a

Ebru ŞENTÜRK^b

^a Hitit Üniversitesi, Osmancık Meslek Yüksekokulu, Çorum, Türkiye (fatihtolga@hitit.edu.tr)

^b Hitit Üniversitesi, Osmancık Meslek Yüksekokulu, Çorum, Türkiye (ebrusenturk@hitit.edu.tr)

ARTICLE HISTORY

Received:
29.11.2017

Accepted:
05.01.2018

Anahtar Kelimeler:

Erişilebilirlik
Engellilik
Fiziksel ve ortopedik engeller

Keywords:

Accessibility
Disability
Physical and Orthopedic Disabilities

ÖZ

Bu araştırmada üniversite-kent iş birliğine verilen önem doğrultusunda Osmancık İlçesinin engelliler gözüyle yeniden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla saha çalışması yapılarak mevzuat ile uygulama zorunluluğu getirilen erişilebilirlik standartlarını içeren gözlem formları doldurulmuştur. Saha çalışmasında Osmancık İlçesinin mahallelerindeki erişilebilirlikle ilgili fiziki engeller tespit edilmiş ve raporlanmıştır. Yapılan gözlemler ve analizler sonucunda ilçenin erişilebilirlik standartları açısından çok fazla eksikliği olduğu ancak Belediye'nin üzerine düşen sorumluluğu gerçekleştirmek için çalışmalar yaptığı görülmüştür.

ABSTRACT

In aim of this study is to reevaluate Osmancık sub-province from the visually-impaired view in the meaning of the importance of the university-city collaboration. For this purpose, observation forms for accessibility standards under the regulations filled up with a field work. Physical obstacles for the accessibility in the districts of the Osmancık sub-province were determined and reported in the field. According to the observations and analyses, city has a drawback for accessibility standards but the municipality is working for their part of responsibility.

*Sorumlu Yazar: Fatih TOLGA

E posta: fatihtolga@hitit.edu.tr

^{*1} Bu çalışma Hitit Üniversitesi bünyesinde tamamlanan "FEF19001.16.003" numaralı "Osmancık Engel Avı" isimli Bilimsel Araştırma Projesinden türetilmiştir.

GİRİŞ

Engellilik konusu evrensel bir konudur. Dünya nüfusunun yaklaşık %15'i, Türkiye nüfusunun ise yaklaşık %12,29'u (TÜİK, 2002) çeşitli engellere sahiptir. Türkiye'de 8,5 milyona yakın engelli birey bulunmaktadır (Öztürk, 2011; s.9). Bu kişilerin %12,70'i kentlerde kalan 11,67'si ise kırsal alanda yaşamaktadır (TÜİK, 2002). Türkiye Özürlüler Araştırmasında (2002), özür türlerinin toplam nüfus içindeki yaygınlığının incelenmesi amacıyla her özür türü için özürlü nüfus oranını hesaplanmıştır. Araştırmaya göre en yüksek özürlülük oranı ortopedik özürlülerde (%1,25) gözlenirken en düşük özürlülük oranı işitme özürlülerde (%0,37) gözlenmektedir. Fiziksel çevrenin erişilebilirlik standartlarına uygun olmamasından dolayı okulda, işte, sinemada ve rekreasyon alanlarında bu kişilere rastlamak pek mümkün değildir, çünkü kentsel tasarımların hatalı yapılandırılması fiziksel açıdan hiçbir engeli olmayan insanlar üzerinde bile yüksek performans kayıplarına yol açacak nitelikteyken, engelli olan insanların performansını yok saymaktadır.

Dünyada olduğu kadar ülkemizin de temel sorunlarının başında engelli birey ve ailelerinin yaşadıkları sıkıntılar gelmektedir (Bekçi, 2012, s.27). Türkiye'de engelli bireylerin hakları çeşitli yasalarla güvence altına alınmıştır. 2005 yılında kabul edilen "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un" geçici 2. ve 3. maddesi gereği sosyal ve kamusal alanların özürlülerin erişimine uygun hale getirilmesi zorunluluğu getirilmiştir (Resmî Gazete, 2005). Ayrıca devletlere, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de dâhil olduğu Birleşmiş Milletler tarafından imzalanan "BM Engelli Hakları Sözleşmesi" ile engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getirilmiştir (Milletler Arası Sözleşme, 2009).

Engellilik kavramı; bireyin bir veya daha fazla ana yaşamsal aktivitesini büyük ölçüde sınırlayan fiziksel veya zihinsel bozukluğu, bu tarz bir bozukluğun kaydını veya bu tarz bir bozukluğu olduğu kabul edilenleri karşılamaktadır (Burnett ve Baker, 2001, s.5). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre "engelli"; "vücudunda eksik veya kusuru olan "şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun'a göre; engelli, "doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi" olarak ifade edilmektedir (Kolay, 2010, s.33).

Engellilerin dış mekanlarda bir çok sosyal, psikolojik ve fiziksel erişim alanında karşılaştığı sorunların temelinde toplumun engelli kavramı üzerinde derinlemesine bir anlayışın bulunmaması ve buna dayalı olarak empati yapılamayan bir sosyal biliş yatmaktadır. Bu anlamda engellilik kavramını tıbbi yaklaşıma (organ kaybı, işlev bozuklukları) dayalı dar bir çerçeveden ziyade fonksiyonlardaki sınırlılıklar (yürüme, taşıma, tutma) bağlamında geniş bir yaklaşımla değerlendirilmesi gerekmektedir. Dünya nüfusunun artışına bağlı olarak engelli insanların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Öyle ki, dünyada toplam engelli sayısı 600 milyonun üzerindedir.

Erişilebilirlik, yaşama katılabilmenin, diğer hakları kullanabilmenin ve bağımsız yaşamının temel koşuludur (Tural, 2014, s.170). İnsan yapımı ve doğal fiziksel çevre başta olmak üzere, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreye ulaşabilme, bu çevrelerde verilen hizmetlerden yararlanma ve katkıda bulunma olanaklarına sahip olmayı ifade eden erişilebilirlik, her türlü hakkın kullanımında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Çağlar, 2012, s.541-598). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, Devlet tarafından çocukların farklı gelişim dönemlerinin gözetilmesi gerekmektedir bu nedenle çocuklar için eşit ve uygun rekreatif ve eğlenme olanakları sağlanmalıdır (Severcan, 2015, s.5) ve bu ortamlar erişilebilir olmalıdır. Erişilebilirlik, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmayı ilke edinmiş bir kavramdır. Engellilerin sosyal ve kamusal alanda kendilerini görünür kılmak ve bu anlamda farkındalıklarını arttırmak erişilebilirliğin yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve bireyler tarafından içselleştirilmesine bağlıdır. Engellilerin temel hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmasını sağlamak, onların toplumsal hayata tam ve etkin katılımlarını gerçekleştirmek ülke yönetimlerinin ele alması gereken önemli bir meseledir.

Kendisi de fiziksel engelli olan Stephan Hawking, Dünya Engellilik Raporunda (DER, 2011, s.viii) engelliğin başarının önünde engel olmasının söz konusu olamayacağını belirtmiştir. Ancak bunun yolunun uygun fiziksel ve psikolojik çevrenin hazırlanmasından geçtiğini de ekler. Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğer yurttaşlar gibi eşit koşullar altında kullanılması, engellilerinin toplumda "bende varım" demesini sağlayacaktır. Erişilebilirlik, engelliliğe dayalı

ayrımcılık uygulamalarını ortadan kaldırmayı amaçlar (Özgül, 2015, s.61-79). Engelliler için erişilebilirlik, hakları kullanabilmenin bir aracı olmanın yanında, bağımsız yaşamının, toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam olarak katılabilmenin de koşuludur (Çağlar, 2012, s.541-598).

Engellilerin kamusal ve sosyal alanlardan herkesle eşit olarak faydalanabilmeleri için gereken yedi yeterlilik vardır; yaya kaldırımları, zemin kaplamaları, işaret ve aydınlatma levhaları, kavşak noktaları, merdivenler, rampalar ve konutlara yakınlık (Bekçi, 2012, s.31). Bu yeterliliklerin eksik olması durumunda Türkiye’de ve birçok ülkede kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan engelliler dış çevrede çeşitli engellerle karşılaşma tehdidi altında kalmaktadırlar. Bu durumun farkında olan ve bu tehdiye karşı savunmasız olan engelliler ise kendilerini oturdukları evlere hapsedmekte, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmakta ve daha kötüsü kendilerini toplumdan ve kentten soyutlamak durumunda kalmaktadırlar. Günlük hayatın dertleri ve monotonluğunda yorulan insanlar fiziki ve psikolojik sağlığını rekreasyon ihtiyaçları ve aktiviteleri ile gidermeye çalışmaktayken (Aktaş ve Kiper, 2016, s.81) engelli bireyler rekreasyon alanlarından bile nitelikli şekilde faydalanamamaktadır.

Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan Ulusal Özürlüler Veri Tabanına kayıtlı olan özürlü bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin, özürlü bireyin kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin özür türüne göre dağılımı konusunda TÜİK (2010) tarafından yapılan çalışma, engellilerin erişilebilirlik konusunda beklentilerinin ne derecede olduğunu göstermektedir. Bu çalışmaya göre oturduğu binaların, kaldırım, yaya yolu ve yaya geçidinin engellilerin erişilebilirliğine uygun olmadığını düşünen engellilerin oranı %66’dır. Bu oran kamu binaları için %58; postane ve bankalar için %55, dükkân, market, mağaza ve lokantalar için %59’dur. Buna karşılık spor tesislerinin erişilebilirliğinin oranı %38; tiyatro ve sinema gibi yerler için ise %33 olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma göstermektedir ki, hemen hemen bütün mekânların engelli bireylerin kullanımına uygun olmadığı görüşü sabittir.

Türkiye erişilebilirlik kavramıyla çok geç tanışmıştır. Özgül (2015)’e göre bu durumun oluşmasındaki en önemli başlıca etkenler ülkede bulunan yapı stokunun dönüştürülmesi için gerekli olan ekonomik kaynak ve alt yapıya ilişkin güçlükler ile beşeri kaynağın bilgi sermayesindeki yetersizliklerdir. Diğer etkenler ise kalifiye insan kaynağının az olması, akademik yazında çok fazla üzerinde durulmaması, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının yeterince hak temelli faaliyette bulunmamasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti engellilerin yaşam hakkı ile ilgili üzerine düşen görevi yerine getirmek için çeşitli faaliyetler içerisinde. Bu kapsamda 20 Temmuz 2013 tarihinde 28713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği gereği Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları oluşturulmuştur. Bu komisyonlar resmi binalar ile ibadet yerleri, özel eğitim, özel sağlık tesisleri, sinema, tiyatro, opera, müze, kütüphane, konferans salonu gibi kültürel binalar ile gazino, düğün salonu gibi eğlence yapıları, otel, özel yurt, iş hanı, büro, pasaj, çarşı, alışveriş merkezi gibi ticari yapılar, spor tesisleri, yüzme havuzu, genel otopark ve buna benzer umuma ait binalar, mevcut tüm yol, kaldırım, aya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ve toplu taşıma araçlarının erişilebilirlik standartlarına uygun olup olmadığını denetleme görevini üstlenmiştir (Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, 2014).

Her toplumun yurttaşları, kamusal alanı eşit ve özgürce kullanma hakkına sahiptir. Buna bağlı olarak engelli yurttaşların toplumsal sistem içerisinde bütünleşmesi erişilebilirlikle mümkündür. Engelsiz yapı ve çevrelerin oluşturulması kamusal alanda birtakım standartların yerine getirilmesini gerekli kılar. Bu standartlar kanunla, yönetmelikle bizzat devlet tarafından denetim ve gözetim altına alınarak gerçek ve tüzel kişiler tarafından da uygulanmalı, aksi durumların oluşması halinde ise idarenin tek taraflı kamu gücü kudretine dayalı olarak maddi yaptırımlarla cezalandırılmalıdır. Bu yüzden erişilebilirlik sadece özel sektörün veya sadece kamu sektörünün çabalarıyla değil, her iki tarafın da etkin ve verimli bir yönetim anlayışı içerisinde, birbirini tamamlayan uygulamalarla, çevresel şartların geliştirilmesi sağlanmalıdır (Erişilebilirlik, 2014).

Yasal zorunluluk dışında engellilerin sosyal ve kamusal alana katılımlarını sağlamak vicdanı bir yükümlülük olmalıdır. Ne yazık ki ne engelli bireyler ne de engelsizler bu konuda bilinçli hareket etmemektedir. Bu nedenle bilim yuvası olan üniversitelere toplumu bilinçlendirme adına büyük görev düşmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın genel amacı üniversiteler içinde bulunduğu kente hizmet etmelidir anlayışı ile Osmaniye ilçesinin engellilik kavramı kapsamında mevcut durumunun betimlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda üniversite-kent

işbirliğinde kentin engelliler gözüyle yeniden değerlendirilmesi, saha çalışmaları aşamasında Osmancık halkının erişilebilirlik konusunda bilgilendirilmesi ve farkındalığının artırılması; Osmancık İlçesinin engelsiz kentler standartlarına uygunluğunun tespit edilmesi ve varsa eksikliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yapılan ön araştırmalarda Osmancık Belediyesi'nden alınan bilgilere göre Osmancık İlçesinde yaşayan ve Osmancık Belediyesi Engelli Birimine kayıtlı olan toplam 254 birey bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sayı göstermektedir ki, yaklaşık olarak Osmancık merkezinde yaşayan bireylerin yüzde biri engellidir (kayıt altına alınmış olanlar). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile kişilere tanınan yaşam hakkı ile özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında tüm insanlarla eşit şartlarda yaşayabilmeleri için engeli bulunan bir birey dahi olsa erişilebilirlik çalışmalarının yapılması gerekmektedir (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 2010). Tüm bunlarla birlikte erişilebilirlik sadece engelliler için değil, yaşlılar, hamileler, çocuklu ebeveynler için de gerekmektedir.

Fotoğraf 1: Osmancık İlçesi

YÖNTEM

Çalışma alanı olarak Çorum'un nüfusu düzenli olarak artan tek ilçesi (Yazıcı,2012) olan Osmancık seçilmiştir. İlçe merkezinde, yaşam alanlarının yoğunluklu bulunduğu 13 adet ana mahalle araştırmaya dâhil edilmiştir. Osmancık Belediyesi'nden ilçenin mahalle sınırlarını gösterir harita ve ilçede yaşayan kayıtlı engelli birey (254 kişi) sayıları temin edilmiştir. Çalışma ekibi gönüllülük esasına göre oluşturulmuştur. Osmancık Ömer Derindere MYO Engelli Birim Temsilciliği, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı (BYYA) öğretim elemanları ve öğrencileri ile Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı (TDS) ikinci sınıf öğrencilerinin katılımıyla 60 kişilik bir çalışma ekibi oluşturulmuştur. Çalışma ekibinin engellilik ve erişilebilirlik ile ilgili bilgi sahibi olması, projenin insani açıdan neden önemli olduğunun net anlaşılması ve saha çalışmaları sırasında nelere dikkat edilmesi gerektiği, fiziksel erişilebilirlik standartlarının neler olduğu ve standartlara uygunluğun nasıl belirleneceği gibi soruları aşabilmeleri için sosyal ve teknik içerikli eğitimler verilmiştir. Proje ekibi, Osmancık Belediyesi'nden alınan mahalle sınırlarını gösterir harita yardımıyla, bu mahallelerin yerleşim alanı genişliğine bakılarak, dört ya da beş kişilik gruplar haline bölünmüştür.

Osmancık ilçesinin fiziksel erişilebilirlik standartlarına uygunluğunu tespit etmek amacıyla gözlem formları kullanılmıştır. Söz konusu gözlem formları "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" tarafından Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği ve Genelgelerine (Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, 2014) uygun olarak oluşturulan 350 soruluk formun Şat ve Göver (2015) tarafından yeniden düzenlenerek 91 soruluk forma indirgenmiş halidir.

İlçe merkezinde bulunan mahalleler oluşturulan gruplar aracılığıyla erişilebilirlik standartları açısından tek tek incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Saha çalışması sırasında gerekli ölçümlerini yapabilmek adına Harita Mühendisi Sayın Nurullah ALKAN'ın yönlendirmesi ile android telefonlara yüklenen "Bubble Level" isimli program kullanılmıştır. Uzunluk ölçümleri için ise kırılmaz metreler kullanılmıştır. Raporlama sürecinde Osmancık Belediye Başkanlığı'nın erişilebilirlik kapsamında çalışmalar yapması nedeniyle 9 kişilik ikinci bir çalışma ekibi saha çalışmasını yenilemiş ve değişiklikleri raporlamıştır. Yapılan iki saha çalışmasına dayanarak engellilerin erişilebilirliğine ilişkin kent ortamının artıları ve eksileri tespit edilmiş ve Osmancık İlçesi'nin erişilebilirlik durumu betimlenerek bir rapor oluşturulmuştur.

Fotoğraf 2: Doğru Bina Giriş Örneği

BULGULAR

İlçe içerisinde halka hizmet amacı taşıyan 40'tan fazla kamu kurumu yer almaktadır. İlçede yer alan kamu kurumlarının bazılarının açık otopark alanı bulunmaktadır.

Açık otopark alanı bulunan kurumlardan ise sadece Belediye, Kaymakamlık, İnönü Zaferi İlkokulu, Osmancık Devlet Hastanesi ve Osmancık Ömer Derindere Meslek Yüksekokulu'nun engelliler için ayrılmış otopark alanı mevcuttur. Engelli otopark alanları nadiren yönetmeliğe uygun olarak yapılandırılmıştır. Bina girişleri kimi zaman engellilerin erişimine uygun yapıda değildir, kot farklılıkları bulundurmaktadır. Kurumlar yoğunlukla kot farklılıklarını merdiven aracılığı ile gidermiştir. Ancak rampa çözümü uygulamasına giden kurumların da sayısı azımsanamayacak kadardır. Bununla birlikte yoğunlukla rampaların eğimi olması gerekenin (%5) çok üstündedir. Yeni yapılan kamu binalarında engellilerin erişiminin dikkate alındığı gözlenmektedir.

İlçede Adalet Sarayının binası yeni inşa edilmiştir. Bu binanın otopark alanından başlayarak bina girişine kadar olan kısımlarında görme engelliler için olması gereken hissedilebilir yürüme yüzeyi uygulaması, ortopedik engelliler için olması gereken rampa uygulaması bulunmaktadır ve standartlara uygundur.

Osmancık ilçesinde yapılan gözlemler sırasında yaya kaldırımlarının yoğunluğu düşük yaya yoğunluğu 0,3 (yaya/m²) olarak ele alınmıştır. Bu yaya yoğunluğunda kaldırımlar, yayaların geçişini kolaylaştıracak şekilde en az 150 cm genişlik ve 50 cm emniyet şeridinden oluşan 200 cm genişliğe sahip olmalıdır. Gözlemler göstermiştir ki Osmancık İlçesi kent merkezinde bu koşulları sağlayan çok az sayıda yaya kaldırımı bulunmaktadır. İlçe içerisinde yoğun yaya kullanımı olan caddelerde ve sokaklarda kaldırımlar çift taraflı yer alırken, kullanım yoğunluğu nispeten daha az olan sokaklarda bazen tek taraflı olarak yer almakta bazen de hiç bulunmamaktadır. Yayaların yürüyüşü için ayrılmış olan alanlar; elektrik direkleri, çeşitli levhalar, kimi zaman kot farklılıkları, reklam panoları, tümsek ve çukur alanlar, alt yapı kapakları, bozulmuş döşemeler, park etmiş taşıtlar, işletmelere ait masa ve sandalyeler ile daha da daraltılmıştır. Kaldırımların yüksekliği genel olarak yönetmeliğe uygundur bununla birlikte yaya yolunun taşıt yoluyla birleştiği noktalarda rampa bulunmamaktadır. Yoğunluklu olarak yaya kaldırımlarının yüzeyi kaymayan, dayanıklı malzeme ile kaplanmıştır. Görme engelli bireyler için kaldırımlarda bulunması gereken hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri ilçenin en işlek caddelerinde uygulanmaya başlanmıştır ancak uygulamanın Osmancık geneline yayıldığı ifade edilemez.

Fotoğraf 3: Tabela İle Belirtilmiş Engelli Otopark Alanı

Fotoğraf 4: Çeşitli Engellerle Daraltılmış Kaldırım ve Yanlış Sonlandırılmış Hissedilebilir Yüzey Uygulaması Örneği

Fotoğraf 5: Yaya Kaldırımı Bozuk Zemin Yapısı Örneği

Fotoğraf 6: Esnaf Tarafından İşgal Edilmiş Kaldırımlar

Fotoğraf 7: Kot Farklılığını Aşmada Asansör Çözümü

İlçe genelinde yayaların taşıt yolu ile buluşacakları noktalardaki yaya geçitleri yeterli uzaklıktan görülebilmektedir. Bununla birlikte sürücülerini yaya geçidi olduğuna dair bilgilendirecek tabelalar, yer çizgileri az sayıdadır. Osmancık ilçesi Karadeniz’i Batıya bağlayan bir geçiş noktası konumunda bulunmaktadır. İlçe içerisinde geçen D-100 Karayolu’nun ilçe merkezi ile birleştiği noktalarda yaya geçitleri yer çizgileri, uyarı ışıkları ve levhalar ile uygun şekilde uyarılmaktadır. İlçe içerisinde okul geçitlerinin olduğu noktalar yer çizgileri ve levhalar ile uyarılmaktadır. Ancak çoğunlukla ışık kontrolsüz yaya geçitleri herkes tarafından kolaylıkla fark edilecek şekilde iyi ve üstten aydınlatılmış durumda değildir. Bazı kavşaklarda Belediye tarafından engellilerin erişilebilirliğini kolaylaştırmak adına yaya ve araç trafiğinin yoğun olduğu bölgelerde butonlu yaya geçidi uygulaması gözlenmiştir. Ancak butonlu yaya geçidinde bulunan butonların konumlandırılması yanlış yapılmıştır. Bu sebeple engelli kişilerin butona kolaylıkla ulaşması mümkün olmamaktadır.

İlçe içerisinde hemen hemen her mahallede otobüs durağı bulunmakla birlikte bu durakların çoğunluğu ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun değildir. Duraklara çıkıp inecekleri noktalarda rampa bulunmamaktadır. Durak önlerindeki kaldırımlar genel olarak standart yüksekliğe uygundur. Bununla birlikte durak önlerindeki kaldırımların yüzeyi düz ve sağlam yapıda değildir. Görme engelli bireyler için hissedilebilir yürüme yüzeyi uygulaması bulunmamaktadır.

İlçe sınırları içerisinde çeşitli noktalarda halka açık otopark alanları bulunmaktadır. Özellikle ilçe merkezinde yer alan otopark alanlarında engelli araçlarına tahsis edilmiş otopark alanları göze çarpmaktadır. Engelli otopark alanları diğer araç park yerlerinden ayrı bir konumda yerleştirilmiştir. Engelli otopark alanları yer çizgileri ile belirtilmiştir. Kimi zaman taşınması gereken en ve boy ölçüleri standartlardan küçüktür. Bununla birlikte engelli otopark alanlarının sayısının genel park alanına oranla standarttan az olduğu tespit edilmiştir.

Bireylerin şehir yaşantısının içinde sosyal ve kültürel olarak vakit geçirmeleri, rekreasyon alanlarından faydalanabilmeleri amacıyla ilçe içerisinde çok amaçlı birçok kent park bulunmaktadır. Rekreasyon alanları zaman zaman çocuk oyun gruplarından, zaman zaman piknik alanlarından oluşmaktadır, zaman zaman da her ikisini birden içermektedir. Belediye tarafından yakın zamanda projelendirilip tamamlanan rekreasyon alanları haricinde genel olarak, kent parklardaki oyun grupları engelsiz çocukların kullanımına uygun değildir. Bu kent parklardaki öncelikli sorun, park alanları önünde bulunan kaldırımların aşılmasını sağlayacak uygun rampa çözümlerinin uygulanmamış ya da yanlış uygulanmış olmasıdır. Mevcut rampaların (rampa olarak tasarlanmış yapılar) yolla birleştiği noktalarda yükseklik bulunmaktadır. Rampaların eğimi %5'ten fazladır. Oyun alanlarının zemini çoğunlukla kaymaz, düz, sabit ve dayanıklı malzemedir yapılmıştır. Oyun alanlarında ihtiyaç duyulduğunda dinlenilmesi için gerekli alan ayrılmıştır. Ancak bu alanda tekerlekli sandalyede olan engelli bireylerin dinlenebilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte piknik ünitelerinin arasındaki erişilebilir yaya yollarının genişliği uygun ölçülerdedir. Belirtmek gerekir ki Osmaniye Belediyesi tarafından yapılan yeni parklar engelli bireylerin erişimine uygundur. Oyun grupları engelli çocukların da faydalanabileceği şekilde tasarlanmıştır. Park alanlarına ulaşabilmeleri için rampalar kullanılmaktadır. Rampaların eğimi, uzunluğu, yanında bulunması gereken korkuluklar standartlara uygundur. Rampalar arasında dönüşlerde 150x150 cmlik hareket alanları bırakılmıştır.

Fotoğraf 8: Yaya Kaldırımı Standartlara Uygun Olmadığı İçin Taşıt Yolunu Kullanmak Zorunda Kalan Engelli Bir Birey

Fotoğraf 9: Çocuk Oyun Gruplarına Engelsiz Erişim

SONUÇ ve TARTIŞMA

Yapılan bu çalışma sonucunda ilçenin gerek kamu kurum ve kuruluşlarının gerekse sosyal alanlarının engelsiz kent standartlarına uygunluğunun yeterli olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada kamu kurum ve kuruluşlarına kaldırım seviyesinden ulaşım ile ilgili kısım ele alınmıştır ve bu bağlamda yapılan incelemelerde ilçede bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının büyük çoğunluğunun engellilerin erişimine uygun fiziki şartlara sahip olmadığı anlaşılmıştır. Yapılan gözlemler göstermiştir ki, hizmet almak isteyen ortopedik engelli bireyler, öncelikli olarak bu kurumlara girebilmekte problem yaşamaktadır. Çünkü bina girişleri düz ayak değildir ve merdiven kullanma yeteneğine sahip olmayan kişiler için rampa uygulaması çoğunlukla bulunmamaktadır. Bulunan rampa uygulamalarının ise genellikle standartlara uygun olmadığı anlaşılmıştır.

Diğer yandan ilçe merkezindeki cadde ve sokakların çoğunluğunda kaldırımların ya gereken genişlikte olmadığı ya zemin yapısının bozuk olduğu ya da hiç kaldırım bulunmadığı görülmüştür. Mevcut kaldırımların ise genişlik, yükseklik, yoğunluk gibi standartlara uygun özellikler taşımadığı anlaşılmıştır. Yaya kaldırımlarının taşıt yolu ile bulunduğu noktalarda rampa uygulaması bulunması gerekirken kot farkı ile rampa benzeri oluşumlar yaratıldığı ve bunların tekerlekli sandalyede oturan bir kişi ya da bebek arabalı bir anne için kullanıma çok uygun olmadığı görülmüştür. Elbette ki rampalarla ilgili bu planlama hatası sadece Osmaniye'ye özgü bir durum değildir. Bekçi (2012) Bartın İli Yalı Boyu Park Alanı üzerine yaptığı incelemesinde Yalı Boyu Parkına ulaşımında, Çelik (2013) ise İstanbul İlinde yaptığı erişilebilirlik ile ilgili çalışmasında da rampalarla ilgili aynı problemden bahsetmektedir.

Bu çalışmada ilçe içi ulaşım hizmeti sağlayan toplu taşıma araçları incelenmemiştir ancak şehir içi ulaşımında dolmuş uygulamasının bulunduğu bununla birlikte engellilere hitap eden özellikte olmadığı söylenebilir. Ulaşım

hizmetleri çeşitli sosyal ve kamusal etkinlik ve hizmetlere, engelli bireylerin bağımsız olarak katılım sağlamasını kolaylaştırmalıdır. Erişilebilir ulaşım olanakları olmadan, engelli bireylerin bu hizmetlerden ve sosyal etkileşimden mahrum kalma ihtimalleri yüksektir (DER, 2011, s.186). Loprest ve Maag(2001) tarafından yapılan araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri'nde ulaşım eksikliğinin engelli bireylerin iş yaşamında yer almalarını engelleyen ikinci en yaygın engel olduğu görülmüştür. Yine Roberts ve Babinard (2005) ulaşım stratejisi ile ilgili yaptıkları çalışmada,Avrupa'da ulaşımın engelli bireylerin katılımında önemli bir engel olduğunu ortaya koymuşlardır.

Gözlemler sonucunda görülmüştür ki özellikle köylere ulaşımında taksi çokça tercih edilen bir ulaşım aracıdır. Ancak taksiler de engelsiz erişime uygun değildir. Bu noktada Osmancık Belediyesi, Osmancık Şoförler ve Nakliyeciler Esnaf Odası ile işbirliği yaparak uygun görülecek sayıda ticari taksinin erişilebilirlik standartlarına uygun hale getirilmesini ve fiziksel engelli bireylerin kullanımına sunulmasını sağlayabilir.

İlçe sınırları içerisinde rekreasyon alan olarak birçok kent park bulunmakta olup genel olarak engellilerin parka engelsiz girişleri mümkün olmamaktadır. Ancak Osmancık Belediyesi erişilebilirlik düzenlemelerine devam etmektedir ve bu kapsamda ilçenin en çok rağbet gören iki rekreasyon alanı içindeki park alanlarına engelli çocukların da kullanımına uygun oyuncaklar monte ettiği gözlemlenmiştir. Çelik (2013) yaptığı araştırmada hem engelli kişilerin hem de engelsiz kişilerin kent parklara engelsiz erişim konusunda sıkıntı yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Kamu kurum ve kuruluşlarının açık otopark alanlarında ise yer yer engellilere tahsis edilmiş otopark yeri bulunmaktadır. Ancak gerek bina girişine yakınlığı, gerekse de otopark alanından bina girişine giden yolun zemin yapısının uygun olmadığı gözlemlenmiştir.

Özürnlük ve engellilik, ahlaki ve siyasi anlamda göz ardı edilebilen konuları ortaya çıkartan birbiriyle bağlantılı iki önemli kavramdır (BrownleeveCureton, 2009, s.1). Siyasi anlamda erişilebilirlik şartlarının sağlanması elbette ki kanun koyucu tarafından belediyelere görev olarak verilmiştir. Ancak ahlaki açıdan baktığımızda, engelli olmayan bireylerin empati dereceleri de belediyenin ödevini yerine getirmesi kadar önemlidir. Çünkü sadece kamu ve özel sektör kurumlarının engelli duyarlılığı kentte eşit yaşam standardına ulaşmada yeterli olmaz. Aynı zamanda bireylerin de gündelik kent yaşamında engellilere yönelik bir bilince sahip olması gerekmektedir. Yapılan incelemeler esnasında karşılaşılan fiziki erişilebilirlik yetersizliğinin yanı sıra, halkın da bu konuda bilinçsiz davrandığı görülmüştür. Standartlar çerçevesinde yapılmaya çalışılan kaldırımlarda maalesef ilçe esnafının malzemelerini yaya kaldırımlarına konumlandırma tercihi bu bilinçsizliğin göstergesidir. Çelik (2013) engelli olmayan kişilerle yaptığı anket çalışması sonucunda bu kişilerin engelli algısını ölçmüştür. Araştırmanın bulguları göstermiştir ki engelli bir akrabası olan engelsiz insanlar, engelli insanlara karşı daha duyarlıdır. Bununla birlikte engelli akrabası olmayan kişilerin büyük çoğunluğu da engelli kişilerden rahatsız olmamaktadır. Bu bulgular ışığında ilçe esnafının tutumunun nedeni ayrıca araştırılmalıdır.

Bir kentin engelsiz bireyler için de yaşanılabilir hale getirilmesi öncelikle insanın yaşam hakkına duyulan saygının bir sonucudur. Bireyin içinde yaşadığı çevre, engelliğinin düzeyi ve deneyimlenmesi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Çevrenin erişilebilir olmaması, katılım ve bütünleştirici ortamlar önünde bir set oluşturarak başka bir engellilik yaratmaktadır (DER, 2011, s.4). Uygun olmayan fiziksel şartlar engelli bireylerin eve kapatmakta, kendilerine güvenmelerine engel olmakta, diğer bireylerle eşit eğitim ve yaşama hakkına sahip olmalarına rağmen tüm bu imkânlardan yararlanmalarına engel olmaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda görülmüştür ki Osmancık İlçe Belediyesi mevcut imkânları ile bu şartları sağlamaya çalışmaktadır ve bu yolda her gün yeni bir faaliyet gerçekleştirmektedir.

Literatür incelendiğinde de sadece Osmancık ilçesinin değil Türkiye genelindeki her kentsel ve kırsal mekânda aynı problemlerin yaşandığı görülmektedir. Özellikle son iki yıllık süreçte belediyeler erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik anlamındaki çalışmalarına hız vermişlerdir. Toplum olarak bu bilincin yeni kavrandığı söylenebilir. Bu çalışmada Osmancık içerisinde tespit edilen eksikliklerin, Osmancık Belediye Başkanlığı'nın bilinçli çalışmaları doğrultusunda yakın zamanda giderileceği umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, D. ve Kiper, T. (2016). Tekirdağ Kenti Çorlu İlçesi parklarının mevcut durumlarının analizi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 13(03), 81-99.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (2010). <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>[Erişim tarihi: 01.11.2017]
- Bekçi, B. (2012). Fiziksel engelli kullanıcılar için en uygun ulaşım akslarının erişilebilirlik açısından irdelenmesi: Bartın Kenti Örneği. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 14(Özel Sayı), 26-36.
- Brownlee, K. ve Cureton, A. S. (Ed.). (2009). Disability and disadvantage. Oxford University Press. http://eds.a.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzI5ODQyMF9fQU41?sid=26463db3-a776-4a80-9854-8df2bb76dca4@sessionmgr4010&vid=0&format=EB&rid=2,_____ Erişim tarihi: [30.10.2017]
- Burnett, J. J. ve Baker, H. B. (2001). Assessing the travel-related behaviors of them obility-disabled consumer. Journal of Travel Research, 40(1), 4-11.
- Çağlar, S. (2012). "Engellilerin erişilebilirlik hakkı ve Türkiye'de erişilebilirlikleri". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61(2), 541-598.
- Çelik, Ö. (2013). *Mekânsal planlama ve tasarım sürecinde "engellilik"*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Dünya Engellilik Raporu (DER). (2011). <http://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/D%C3%BCnya%20Engellilik%20Raporu-basilan.pdf>[Erişim tarihi:01.11.2017]
- <http://www.tdk.gov.tr>
- Kolat, S. (2010). Avrupa Birliği sosyal politikası çerçevesinde özürllülere yönelik ayrımcılıkla mücadele ve Türkiye'deki yansımaları. T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Loprest, P. veMaag, E. (2001). Barriers to and supports for work among adults with disabilities: results from the NHIS-D. Washington, The Urban Institute. <http://www.urban.org/sites/default/files/publication/61576/410107-Barriersto-and-Supports-for-Work-among-Adults-with-Disabilities.pdf> [Erişim tarihi:20.10.2017]
- Milletlerarası sözleşme (2009). T.C. Resmi Gazete, 15137.
- Özgül, H. (2015). "Tanım, Kapsam ve Geliştirilen Politikalar Düzleminde Türkiye'de Erişilebilirlik", Engellilik ve Ayrımcılık Eğitimciler İçin Temel Metinler ve Örnek Dersler. Derleyenler: Kenan Çayır, Melisa Soran, Melike Ergün, s. 61-79, İstanbul: Karekök Yayınları.https://www.academia.edu/30153208/Engellilik_ve_Ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1k_E%C4%9Fitimciler_i%C3%A7in_Metinler_ve_%C3%96rnek_Dersler_K._%C3%87ay%C4%B1r_M._Soran_M._Erg%C3%BCn_der._2014[Erişim tarihi: 01.11.2017]
- Öztürk, M. (2011). Türkiye'de engelli gerçeği. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Cep Kitapları, 30, 105.
- Özürllüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (Temmuz 2005). T.C. Resmi gazete, 5378/25868.
- Roberts, P. veBabinard, J. (2005). Transport strategy to improve accessibility in developing countries. Wahington:TheWorld Bank. <http://siteresources.worldbank.org/INTTSR/Resources/accessibility-strategy.pdf> [Erişim tarihi: 12.11.2017]
- Severcan, Y. C. (2015). Rekreasyon Alanları ve çocuk güvenliği, http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/sunumlar_ve_seminerler/cocukguvenligisempozyumu/cocukveguvenlik5.pdf [Erişim tarihi: 10.11.2017]

- Şat, N. ve Göver, T. (2015). Çorum Engel Haritası, <http://engelsiz.hitit.edu.tr/Duyurular/5/12/2015/corum-engel-haritasi-sonuc-raporu> [Erişim tarihi:01.03.2017]
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Sıkça Sorulan Sorular, <http://www.eyh.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/erişilebilirlik> [Erişim tarihi:01.05.2017]
- Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği. (2014). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <http://www.eyh.gov.tr/mevzuat/ulusalmevzuat/yonetmelikler/> [Erişim tarihi:01.05.2017]
- Tatal, O. (2014). “Erişebilirlik ve kent”. TMMOB Eskişehir Kent Sempozyumu bildiri kitabı , s.169-171, Eskişehir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2010), Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması Raporu.<http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?> [Erişim tarihi:11.11.2017]
- Türkiye Özürlüler Araştırması.(2002).Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2002. Özürlülük oranı.http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=512[Erişim tarihi:11.11.2017]
- Yazıcı, B. (2012). Osmancık İlçe merkezinin nüfusu arttı. <https://www.haberler.com/osmancik-ilce-merkezinin-nufusu-artti-3327400-haberi/> [Erişim tarihi:10.07.2017]
- 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun, (2005). T.C. Resmi Gazete, 25868.